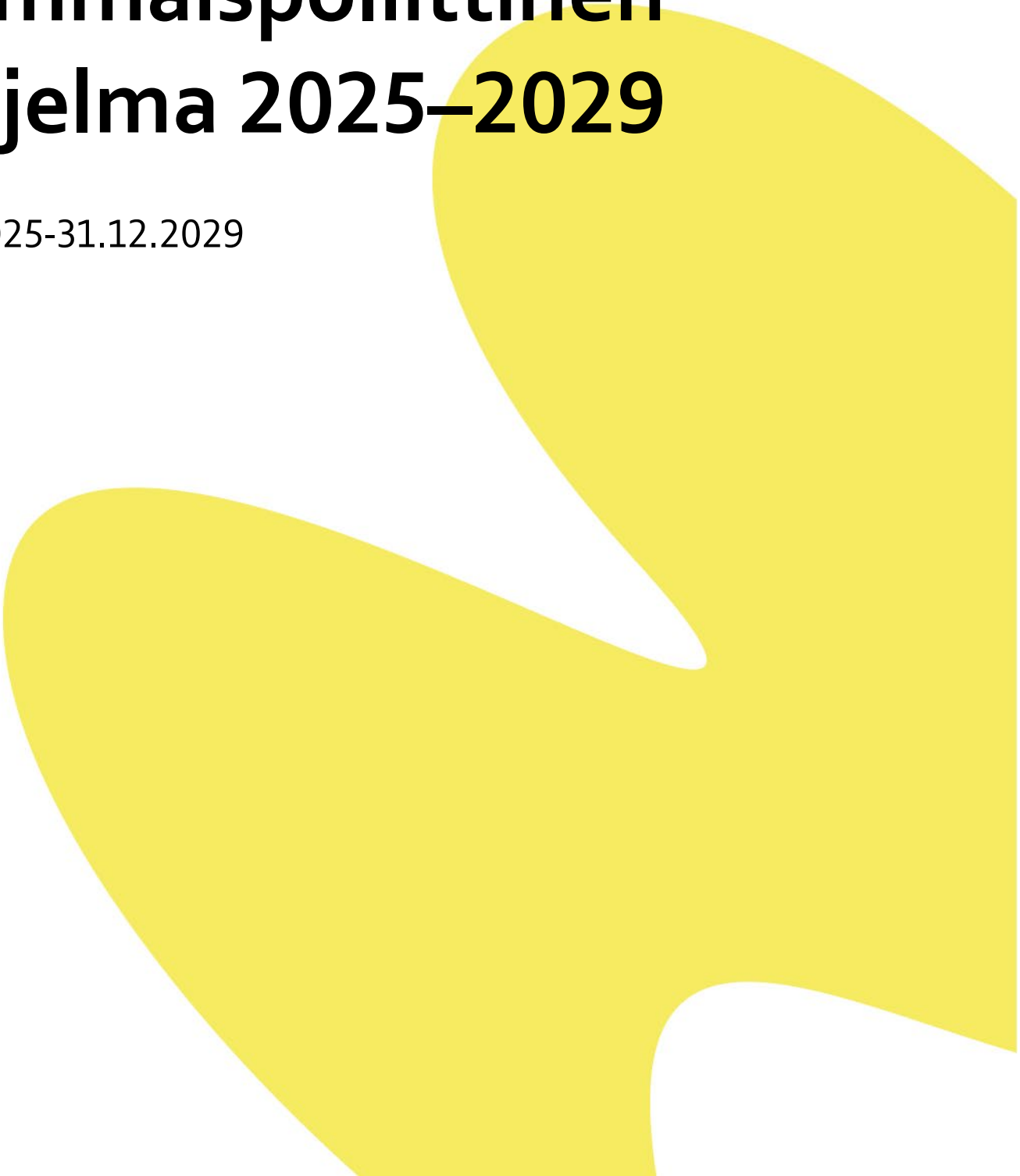

KUOPIO

Kuopio kaikille

**Kuopion
vammaispoliittinen
ohjelma 2025–2029**

1.1.2025-31.12.2029

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

Sisällys

Esipuhe	2
Tiivistelmä	3
1. Johdanto	6
1.1 Teoriapohja	7
1.2 Käsitteet	9
2. Tavoitteet, seuranta ja toimenpide-ehdotukset	11
2.1 Työllisyys ja yrittäminen	13
2.2 Varhaiskasvatus, opetus ja nuoriso	14
2.3 Joukkoliikenne	15
2.4 Viestintä	16
2.5 Kulttuuri	17
2.6 Liikkuminen ja harrastaminen	18
Lähteet	20

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

Esipuhe

[Kuopion vammaisneuvosto](#) on laatinut tämän uuden vammaispoliittisen ohjelman vuosille 2025–2029. Ohjelma on syntynyt tarpeesta vastata toimintakentän muutoksiin sekä entisen vammaispoliittisen ohjelman ikääntymiseen. Ohjelman pituus on noin yhden kunnan valtuustokauden mittainen, mikä mahdollistaa ohjelman toteutumisen tarkastelun tietyn kohtuullisen aikaikkunan sisällä ja ohjelman päivittämisen kauden lopussa. Tarvittaessa ohjelmaa voidaan päivittää myös kesken ohjelmakauden.

Edellinen vammaispoliittinen ohjelma päivitettiin viimeksi vuonna 2009. Tämän jälkeen olemme olleet murroksessa usealla eri osa-alueella niin lainsäädännöllisesti kuin kuntapoliittisella kentälläkin. Vuonna 2023 sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelut siirtyivät kuntien vastuulta hyvinvointialueille, ja myös tämä vaikuttaa haluumme uudistaa vammaispoliittista ohjelmaa. Myös vammaispoliittinen kenttä on kokenut muutoksia.

Kuopion vammaispoliittinen ohjelma kattaa Kuopion kaupungin vastuualueelle jääneet palvelualueet, josta on rajattu pois Pohjois-Savon hyvinvointialueen vastuulle siirtyneet palvelut. Kuopion vammaisneuvosto tekee yhteistyötä Pohjois-Savon hyvinvointialueen vammaisneuvoston kanssa, ja Kuopion vammaisneuvoston edustaja on mukana hyvinvointialueen vammaisneuvostossa. Tämän ansiosta kuopiolaisten vammaisten sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelut huomioidaan sekä hyvinvointialueella että Kuopion vammaisneuvostossa.

Vammaispoliittisen ohjelman uudistustyön tavoitteena on varmistaa, että Kuopion vammaispoliittinen ohjelma vastaa tämän päivän tarpeisiin ja huomioi laajasti toimintaympäristön muutokset. Näin ohjelmasta tulee ajantasainen ja tarkoituksenmukainen työkalu, joka tukee vammaisten henkilöiden oikeuksia ja palveluita Kuopiossa.

Olemme panostaneet siihen, että ohjelma perustuu ajantasaiseen tietoon ja laajaan sidosryhmäyhteistyöhön. Vammaisneuvoston ja kaupungin yhteistyö on ollut avainasemassa ohjelman kehittämisessä, ja olemme kuulleet niin vammaisia henkilöitä, heidän läheisiään kuin alan asiantuntijoitakin. Yhteistyöllä ja avoimella dialogilla pyrimme edistämään vammaisten kuntalaisemme hyvinvointia ja osallisuutta.

Toivomme, että tämä ohjelma toimii tukena ja ohjenuorana kaikille, jotka työskentelevät vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi Kuopiossa. Ohjelma on suunnattu erityisesti Kuopion kaupunkia ohjaavaksi suositukseksi. Ohjelmasta on tehty myös kuntalaisille suunnattu versio. Yhdessä voimme rakentaa osallistavamman ja esteettömämmän kaupungin, jossa jokaisella on mahdollisuus elää täysipainoisesti ja itsenäisesti.

Kiitämme kaikkia heitä, jotka ovat osallistuneet tämän ohjelman laatimiseen. Toivomme, että vammaispoliittinen ohjelma toimii suuntaviivana ja innostaa meitä yhdessä rakentamaan entistä esteettömämpää ja tasa-arvoisempaa Kuopiota.

Kuopiossa, elokuussa 2024

Virpi Sourunjärvi

Kuopion vammaisneuvosto varapuheenjohtaja

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

Tiivistelmä

Kuopion vammaisneuvosto on laatinut uuden vammaispoliittisen ohjelman vuosille 2025–2029 vastauksena toimintaympäristön muutoksiin. Ohjelma kattaa Kuopion kaupungin vastuualueelle jääneet palvelut ja korostaa yhteistyötä Pohjois-Savon hyvinvointialueen kanssa. Tavoitteena on ajantasainen ja tarkoituksenmukainen työkalu vammaisten henkilöiden oikeuksien ja palveluiden tukemiseksi.

Ohjelman valmisteluun osallistui laaja joukko henkilöitä ja tahoja. Vammaisneuvosto teki kyselyitä ja työpajoja eri ryhmille, kuten vammaisille asukkaille, erityiskoulujen oppilaille ja kaupungin palvelualueille. Keskeisenä tavoitteena on parantaa vammaisten kuntalaisten hyvinvointia ja osallisuutta.

Ohjelma perustuu ajantasaiseen lainsäädäntöön ja strategioihin, kuten Kuopion 2030 Strategiaan ja YK:n vammaissopimukseen. Se pyrkii edistämään tasa-arvoa ja ehkäisemään syrjintää.

Keskeisimmät käsitteet tiivistetysti:

Vammaisneuvosto: Edistää vammaisten kuntalaisten oikeuksia ja toimii yhteistyöelimenä vammaisten ja kunnan välillä.

Vammaispoliittinen ohjelma: Paikallinen suunnitelma vammaisten hyvinvoinnin ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Vammaisuus: Laaja käsite, joka kattaa erilaisia fyysisiä, psyykkisiä ja aisteihin liittyviä rajoitteita. Tarkoittaa ympäristön ja yksilön välisiä esteitä.

Esteettömyys: Fyysisten ympäristöjen suunnittelu niin, että ne ovat saavutettavissa kaikille.

Saavutettavuus: Viestinnän ja palveluiden kehittäminen kaikkien tarpeet huomioiden.

Läpileikkaavat teemat ja tavoitteet Kuopion vammaispoliittisessa ohjelmassa ovat:

1. Saavutettava Kuopio; parannetaan saavutettavuutta.

2. Hyvän elon, olon ja ilon Kuopio; Kuopio on kaikille hyvä paikka elää ja olla.

3. Esteetön Kuopio; parannetaan esteettömyyttä.

4. Lupa tehdä toisin; innovoidaan ja keksitään uusia ratkaisuja ja tapoja toimia; avoimesti, innostavasti, vastuullisesti ja yhdessä.

Tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset tiivistetysti toimita-alueittain:

Työllisyys ja yrittäminen

- Parannetaan esteettömyyttä ja saavutettavuutta työllisyyspalveluissa
 - Lisätään työmahdollisuuksia erityisnuorille ja vammaisille
 - Kehitetään innovatiivisia työllisyysratkaisuja
-

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

- Seuranta: Vammaisneuvoston toteuttama kuntalaiskysely vuosittain, vammaisneuvoston toteuttama vuosittainen kysely Elinvoima- ja konsernipalvelujen palvelualueelle

Varhaiskasvatus, opetus ja nuoriso

- Parannetaan esteettömyyttä opetuksessa ja varhaiskasvatuksessa
- Varmistetaan tukipalvelut ja resurssit
- Parannetaan viestintää ja saavutettavuutta
- Seuranta: Vammaisneuvoston toteuttama kuntalaiskysely vuosittain, vammaisneuvoston toteuttama vuosittainen kysely Kasvun ja oppimisen palvelualueelle

Joukkoliikenne

- Parannetaan opasteita ja saavutettavuutta
- Kehitetään esteettömyyttä ja avustajien matkustusmahdollisuuksia
- Parannetaan reittitietoja ja viestintää
- Seuranta: Vammaisneuvoston toteuttama kuntalaiskysely vuosittain, vammaisneuvoston toteuttama vuosittainen kysely Kaupunkiympäristön palvelualueelle

Viestintä

- Parannetaan saavutettavuutta ja selkokieliä
- Koulutetaan henkilökuntaa
- Varmistetaan tiedonkulku ja löydettävyys
- Seuranta: Vammaisneuvoston toteuttama kuntalaiskysely vuosittain, vammaisneuvoston toteuttama vuosittainen kysely Markkinoinnin ja viestinnän yksikölle

Kulttuuri

- Parannetaan esteettömyyttä ja saavutettavuutta
 - Järjestetään erityisryhmille suunnattuja tapahtumia
 - Pilotoinnit ja yhteistyö
 - Seuranta: Vammaisneuvoston toteuttama kuntalaiskysely vuosittain, vammaisneuvoston toteuttama vuosittainen kysely Hyvinvoinnin edistämisen palvelualueelle
-

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liikkuminen ja harrastaminen

- Parannetaan esteettömyyttä rakennuksissa ja kaupunkiympäristössä
 - Kehitetään esteettömiä liikunta- ja ulkoilupaikkoja
 - Lisätään uimahallien esteettömyyttä
 - Parannetaan erityisryhmien liikuntamahdollisuuksia.
 - Seuranta: Vammaisneuvoston toteuttama kuntalaiskysely vuosittain, vammaisneuvoston toteuttama vuosittainen kysely Hyvinvoinnin edistämisen palvelualueelle
-

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

1. Johdanto

Arvoisa lukija,

Kuopion vammaisneuvosto on ylpeä esitellessään uuden vammaispoliittisen ohjelman vuosille 2025–2029. Ohjelman laatiminen on ollut tiivis ja monipuolinen prosessi, johon on osallistunut useita henkilöitä ja tahoja.

Vammaisneuvoston vammaispoliittisen ohjelman työryhmämme, johon kuuluivat Virpi Sourunjärvi, Anu Ingman, Sirkku Lappalainen on ollut suuressa roolissa ohjelman valmistelun prosessia. Virpi Sourunjärvi on johtanut vammaispoliittisen ohjelman valmistelua sekä tehnyt suurimman osan ohjelman kirjoitustyöstä sekä ohjelman valmistelusta. Vammaisneuvosto on käynyt keskustelua Kuopion luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden kanssa ohjelman sisällöstä. Kuopion kaupungin Strategian ja kehittämisen yksikkö on tukenut valmistelutyötä tarjoamalla sosiaalitieteiden harjoittelijaresurssin Itä-Suomen yliopistolta. Hän on tehnyt arvokasta selvitystyötä ja osallistunut aktiivisesti osallistamisprosesseihin. Hän on myös kirjoittanut teoriapohjaa vammaispoliittiseen ohjelmaamme.

Lisäksi suuri joukko muita henkilöitä on osallistunut ohjelman valmisteluun. Tukipilari on auttanut kyselyiden ja työpajojen suunnittelussa ja toteutuksessa. Olemme myös kuunnelleet lasten ääntä yhteistyössä koulujen, kuten Martti Ahtisaaren koulun, Paloahon koulun ja Valteri -koulu Mäntykankaan kanssa.

Vammaisneuvosto on toteuttanut erilaisia kyselyitä ja työpajoja vammaispoliittisen ohjelman suunnittelua varten. Näihin kuuluvat muun muassa sähköinen kysely kuopiolaisille vuonna 2023 syksyllä, työpaja Kuopion pääkirjaston Kohtaamossa asukkaille vuonna 2024 keväällä, sähköinen työpaja vammaisneuvoston jäsenille vuoden 2024 keväällä sekä kysely Kuopion kaupungin palvelualueille ja osallistamistyöpajat -ja kyselyt koululaisille aiemmin mainituissa kouluissa vuoden 2024 keväällä. Vammaispoliittinen ohjelma oli kommenttikierroksella ennen lopullista muotoaan mm. vammaisneuvostossa, eri palvelualueilla, viranhaltijoilla sekä asiantuntija-tahoilla viiden viikon ajan.

Tämä ohjelma on yhteinen ponnistus, ja toivomme, että se edistää vammaisten kuntalaistemme hyvinvointia ja osallisuutta Kuopiossa. Haluamme kiittää kaikkia osallistuneita heidän panoksistaan ja sitoutumisestaan tämän tärkeän ohjelman laatimiseen.

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

1.1 Teoriapohja

Teoriapohja Kuopion vammaispoliittiselle ohjelmalle

Kuopion vammaispoliittinen ohjelma on tärkeä työkalu, joka auttaa Kuopion kaupunkia edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä hyvinvointia. Vaikka ohjelma ei ole lakisääteinen, se luo pohjan tulevaisuuden suunnitelmille ja auttaa toimimaan selkeämmin lain puitteissa, kun palvelut ovat itse arvioineet toimintaansa vammaisten henkilöiden tarpeiden mukaan. Kuopion vammaispoliittinen ohjelma on toimintaa ohjaava strateginen suositus. Ohjelma tukee myös Kuopion muita ohjelmia ja valmisteluja sekä palvelujen kehittämistyötä; sitä voidaan hyödyntää mm. Kuopion kaupungin palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa, [hyvinvointisuunnitelmassa, sekä hyvinvointikertomuksessa.](#)

Kuopion vammaispoliittinen ohjelma palvelee kaikkia palveluiden käyttäjiä; [kaikille sopiva suunnittelu](#) parantaa jokaisen elämänlaatua ja hyvinvointia. Ohjelma edistää kuopiolaisten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä auttaa ehkäisemään syrjintää. Ohjelman laatimisessa on kuultu monia tahoja, mukaan lukien Kuopion kaupungin palvelualueita, vammaisneuvostoa ja asukkaita. Asukkaiden osallistuminen on ollut keskeistä, ja heidän näkemyksensä on otettu huomioon ohjelman tavoitteiden muodostamisessa. Myös lasten ääni on otettu huomioon ohjelmaa valmisteltaessa ja toimenpide-ehdotuksia laadittaessa.

Kuopion vammaispoliittinen ohjelma on valmisteltu YK:n vammaissopimuksen mukaisesti. [YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista](#) (27/2016) tarjoaa kansainvälisen viitekehyksen vammaisten ihmisten oikeuksien edistämiseksi ja suojelulle. Suomi ratifioi sopimuksen vuonna 2016, joka velvoittaa myös Kuopion kaupunkia toimimaan sopimuksen vaatimalla tavalla. YK:n vammaissopimusta on tulkittava lakina.

Vammaisten ihmisten oikeudet, saavutettavuus ja esteettömyys ovat keskeisiä teemoja monissa kaupungin toimintaa ohjaavissa dokumenteissa. [Kuopion 2030 -strategia](#) korostaa hyvinvointia, yhteisöllisyyttä, elinvoimaisuutta, kasvua, ilmasto- ja resurssiviisautta sekä uudistumista ja yhdessä tekemistä. Toimintatapa "lupa tehdä toisin" innostaa avoimeen ja vastuulliseen yhdessä tekemiseen. Strategian päämäärissä mainitaan kaikkia asukkaita koskevia hyvän elämän tekijöitä, jotka koskevat myös vammaisten ihmisten elämää Kuopiossa.

Kuopio on mukana UNICEFin [lapsiystävällinen kunta -mallissa](#), joka perustuu [YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen](#). Sopimuksessa on neljä yleisperiaatetta, joita tulee soveltaa sellaisenaan ja muiden sopimuksessa olevien oikeuksien yhteydessä. Yleisperiaatteet ovat oikeus elämään ja kehittymiseen, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys sekä osallisuus. Lapsiystävällinen kunta –malli auttaa Kuopiota tekemään lasten hyvinvoinnin kannalta oikeita ratkaisuja kaupungin hallinnossa ja lasten arjen palveluissa. Malli auttaa varmistamaan erityisesti heikommassa asemassa olevien lasten oikeuksien toteutumista ja tekemään Kuopiosta [Parasta paikkaa lapsille ja nuorille.](#)

Suomi on sitoutunut YK:n kestävän kehityksen ohjelmaan, jonka tavoitteena on saavuttaa 17 kestävän kehityksen tavoitetta vuoteen 2030 mennessä. Nämä tavoitteet näkyvät useissa eri Kuopion strategisissa suunnitelmissa sekä käytännön toimissa. Tämän [Agenda 2030:n](#) tavoitteet, kuten köyhyyden vähentäminen, terveyden ja hyvinvoinnin kasvattaminen, hyvä koulutus,

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

sukupuolten tasa-arvo ja eriarvoisuuden vähentäminen, liittyvät myös oleellisesti vammaisten ihmisten elämänlaatuun ja sen parantamiseen.

Lait, strategiat, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat sekä tutkimustieto muodostavat perustan vammaispoliittiselle ohjelmalle. [Kuntalaki](#) (410/2015) ja [yhdenvertaisuuslaki](#) (1325/2014) asettavat selkeät raamit ohjelman toteuttamiselle.

Vammaisten kannalta tärkeät sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelut Kuopiossa kuuluvat [Pohjois-Savon hyvinvointialueen](#) järjestämisvastuulle.

Sosiaalipalvelut edistävät vammaisten henkilöiden edellytyksiä elää ja toimia yhdenvertaisina yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäisevät ja poistavat vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä.

Palvelut tulee järjestää siinä laajuudessa ja muodossa, kuin vammaiset henkilöt niitä tarvitsevat.

Kunnan on myös kehitettävä peruspalveluitaan niin, että ne soveltuvat vammaisille henkilöille.

Kuopion kaupunki ja Pohjois-Savon hyvinvointialue tekevät jatkuvaa yhteistyötä.

Pohjois-Savon hyvinvointialueella on ensisijainen vastuu vammaisten henkilöiden laadukkaasta hoidosta, heidän erityistarpeidensa huomioimisesta sekä asianmukaiseen hoitoon ja kuntoutukseen pääsystä. Sen vastuulla ovat terveys-, hyvinvointi-, hoito- ja hoivapalveluiden järjestäminen.

Ohjelmaa valmistellessa vuonna 2024 alueella toimii viisi vammaispalvelukeskusta, jotka sijaitsevat Iisalmessa, Siilinjärvellä, Kuopiossa, Suonenjoella ja Varkaudessa. Näissä keskuksissa työskentelee sosiaalityöntekijöitä ja sosiaali- tai palveluohjaajia, jotka toimivat vammaispalveluiden asiakkaiden omatyöntekijöinä. Erikoissairaanhoidon liittyvä lääkinällinen kuntoutus järjestetään Pohjois-Savon hyvinvointialueen ja perusterveydenhuollon yhteistyönä. Pitkäaikaissairaiden ja vammaisten lääkinällinen kuntoutus on julkisen terveydenhuollon vastuulla.

[Kuopion](#) kaupunkiorganisaation toimintaan vaikuttavat eri palvelualueista riippuen useat eri lait, kansainväliset sopimukset ja direktiivit, joilla on keskeinen merkitys vammaisten henkilöiden oikeuksien ja hyvinvoinnin kannalta. Näistä olennaisimmat on listattu lähdeluetteluun ohjelman lopussa. Kuopion vammaispoliittinen ohjelma haluaa painottaa kaupungin velvollisuutta julkisena toimijana noudattaa näitä säädöksiä ja muistuttaa, että ne tulee huomioida kaupungin päätöksenteossa ja toiminnassa.

Tämä teoriapohja tarjoaa vankan perustan Kuopion vammaispoliittiselle ohjelmalle ja auttaa ohjelmaa täyttämään sen tärkeän tehtävän: edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja hyvinvointia Kuopiossa, hyvän elämän pääkaupungissa.

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

1.2 Käsitteet

Vammaisneuvosto

Vammaisneuvosto on kunnan lakisääteinen vaikuttamistoimielin, jonka tehtävänä on edistää vammaisten kuntalaisten oikeuksia ja hyvinvointia. Vammaisneuvosto toimii yhteistyöelimenä vammaisten henkilöiden ja kunnan välillä, varmistaen riittävän edustuksen vammaisille henkilöille, heidän läheisilleen sekä edustamilleen yhdistyksille. Vammaisneuvostolle on annettava riittävä mahdollisuus vaikuttaa heitä koskeviin keskeisiin asioihin, kuten kunnan eri toimialojen suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan.

[Kuopion vammaisneuvosto](#) toimii kanavana vammaisten kuntalaisten ja hallinnon välillä, edistään tasa-arvoa ja edesauttaen vammaisten henkilöiden osallistumista yhteiskunnan eri toimintoihin.

Kuopion vammaisneuvoston päätehtävät ovat:

- Tehdä aloitteita ja esityksiä viranomaisille sekä antaa lausuntoja.
- Edistää yhteistyötä vammaisten henkilöiden, vammaisjärjestöjen ja viranomaisten välillä.
- Seurata kaupungin suunnittelua, päätöksentekoa ja toimenpiteitä toimien hallinnon vammaisasiantuntijaelimenä.
- Valvoa vammaispoliittisen ohjelman toteutusta.

Vammaispoliittinen ohjelma

[Kunnallinen vammaispoliittinen ohjelma](#) on paikallistason suunnitelma, joka tähtää vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin ja yhdenvertaisuuden edistämiseen kunnan alueella. Ohjelma asettaa konkreettisia toimenpiteitä ja tavoitteita, joiden avulla pyritään parantamaan vammaisten henkilöiden elinoloja, palveluja ja osallistumismahdollisuuksia yhteiskunnassa. Se toimii strategisena työkaluna, jonka avulla varmistetaan, että kunnan toiminta ja palvelut ovat yhdenvertaisesti kaikkien saavutettavissa.

Vammaisuus

“on kehittyvä käsite ja vammaisuus on seurausta sellaisesta vuorovaikutuksesta vammaisten henkilöiden ja asenteista ja ympäristöstä johtuvien esteiden välillä, joka estää näiden henkilöiden täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisen yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa”. ([YK:n vammaisopimus](#)) Vammaisuus on laaja käsite, joka kattaa erilaisia fyysisiä, psyykkisiä ja aisteihin liittyviä rajoitteita. Se ei rajoitu pelkästään näkyviin vammoihin, kuten liikuntakyvyn rajoitteisiin, vaan sisältää myös erilaiset neuropsykiatriset häiriöt, kuten autismin ja ADHD:n. Lisäksi vammaisuuteen kuuluvat aistiherkkyudet, kuten kuuloyliherkkyys ja hajusteallergia, jotka vaikuttavat ihmisten jokapäiväiseen elämään. Vammaisuus ei ole diagnoosipohjainen käsite, vaan se on aina suhteessa ympäristöön. Vammaisuus kattaa kaikki sellaiset ominaisuudet

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

tai tilat, jotka voivat rajoittaa ihmisen toimintakykyä ja osallistumismahdollisuuksia täysivertaisesti yhteiskunnassa.

Esteettömyys

Esteettömyys tarkoittaa, että erilaiset ihmiset huomioidaan erityisesti fyysisissä ympäristöissä, kuten rakennuksissa, ulkotiloissa ja julkisessa liikenteessä. Se kattaa myös aistien ja hahmottamisen haasteet näissä tiloissa. Esteettömyys voi tarkoittaa esimerkiksi kynnyksettömyyttä, pyörätuoliramppien tai hissien saatavuutta rakennuksissa. Se voi myös tarkoittaa lumisten esteiden poistamista kulkuväyliltä talvella tai sitä, että jalkakäytävän reunakivet eivät ole liian korkeita apuvälineiden käyttäjille kadun ylittämisessä. [\(Invalidiliitto\) EU:n esteettömyysdirektiivi](#)

Saavutettavuus

Saavutettavuus tarkoittaa, että viestinnässä, toiminnassa, asenteissa sekä verkkosivujen ja palveluiden kehittämisessä otetaan huomioon erilaisten ihmisten tarpeet. Tämä käsittää sen, että aiheeton ympäristö, kuten digitaaliset palvelut ja viestintä, on suunniteltu niin, että se sopii kaikille ihmisille. Tällöin voidaan puhua sosiaalisesta, psyykkisestä ja kognitiivisesta esteettömyydestä.

Saavutettavuus tarkoittaa esimerkiksi sitä, että näkövammaiset voivat käyttää ruudunlukuohjelmia, jotka lukevat tekstin ääneen tai muuttavat sen pistekirjoitukseksi.

Kuulovammaiset voivat hyötyä tekstityksistä ja visuaalisista ohjeista videoissa ja palveluissa. Saavutettavuus varmistaa, että kaikki tieto esitetään selkeästi ja ymmärrettävästi, jotta erilaiset ryhmät voivat itsenäisesti löytää ja käyttää tarvitsemiaan palveluja ja tietoa. [EU:n saavutettavuusdirektiivi](#)

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

2. Tavoitteet, seuranta ja toimenpide-ehdotukset

Kuopion vammaispoliittinen ohjelma on voimassa 1.1.2025-31.12.2029. Kuopion vammaisneuvosto seuraa vammaispoliittisen ohjelman toteutumista kerran vuodessa lähetettävillä kyselyillä kuntalaisille eri vammaisryhmien edustajille. Kuopion vammaisneuvosto seuraa ohjelman toteutumista myös palvelualueille vuosittain lähetettävillä kyselyillä. Ensimmäiset kyselyt lähetetään vuonna 2026. Kuopion vammaisneuvosto vastaa ohjelman seurantakyselyiden toteuttamisesta sekä jakelusta. Tehtävä toteutetaan yhteistyössä sidosryhmien ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Seuraavan vammaispoliittisen ohjelman mahdollinen päivittäminen tai uudelleen tekeminen kuuluu sille vammaisneuvostolle, joka toimii vuonna 2029. Kuitenkin kesken ohjelmakauden on mahdollista tehdä jo voimassa olevaan vammaispoliittiseen ohjelmaan päivityksiä ja tarkennuksia. Kuopion vammaispoliittisen ohjelman tavoitteet on asetettu osallistamisprosessista tulleiden vastausten, kokemustoimijoiden ja asiantuntijoiden näkemysten, sekä uusimman tutkimustiedon (kts. lähdeluettelo ja liitteet) perusteella. Kuopion vammaispoliittisen ohjelman tavoitteet ja suositukset perustuvat ajantasaiseen lainsäädäntöön ja niihin puutteisiin, joiden kohdalla vammaisneuvosto toivoo kiinnitettävän tarkempaa huomiota niin, että lain edellyttämät vaatimukset täyttyisivät.

Keskeisimmät teemat tavoitteille ovat esteetön Kuopio, saavutettava Kuopio, Hyvän elon, olon ja ilon Kuopio, sekä Lupa tehdä toisin. Tavoitteista on laadittu toimenpide-ehdotukset aihealueittain alla olevien kirjausten mukaisesti. Näiden vammaisneuvoston suosittelmien toimenpiteiden kautta Kuopion kaupunki voi parantaa esteettömyyttä ja saavutettavuutta kaikille asukkailleen, samalla edistäen yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia.

Palveluiden kehittämisessä ja erilaisten ratkaisujen toteutuksessa on erittäin tärkeää osallistaa vammaisia henkilöitä ja heidän edustajiaan alusta alkaen. Kokemustoimijoilla on syvällistä asiantuntemusta, joka auttaa löytämään parhaat ratkaisut, ja heidän näkemyksensä ovat arvokkaita jokaisessa vaiheessa. Heidän osallistamisensa varmistaa, että palvelut vastaavat todellisiin tarpeisiin ja ovat esteettömiä ja saavutettavia kaikille.

On myös tärkeää turvata vammaisten henkilöiden yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistumiseen, poistamalla kaikki esteet, myös taloudelliset. Taloudellisten resurssien ei tule olla esteenä osallistumiselle. Tämä edellyttää, että vammaisille henkilöille tarjotaan riittävästi tietoa ja resursseja, jotta he voivat osallistua täysipainoisesti. Erityistä huomiota on kiinnitettävä vammaisiin, jotka kuuluvat eri vähemmistöryhmiin, koska he ovat erityisen haavoittuvassa asemassa.

Yhteistyö eri toimijoiden kanssa, mukaan lukien hyvinvointialue sekä järjestöt, ovat keskeisessä roolissa onnistuneessa palveluiden kehittämisessä. Monialainen yhteistyö mahdollistaa laajempien näkökulmien huomioon ottamisen ja tukee kokonaisvaltaisten ratkaisujen löytämistä.

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

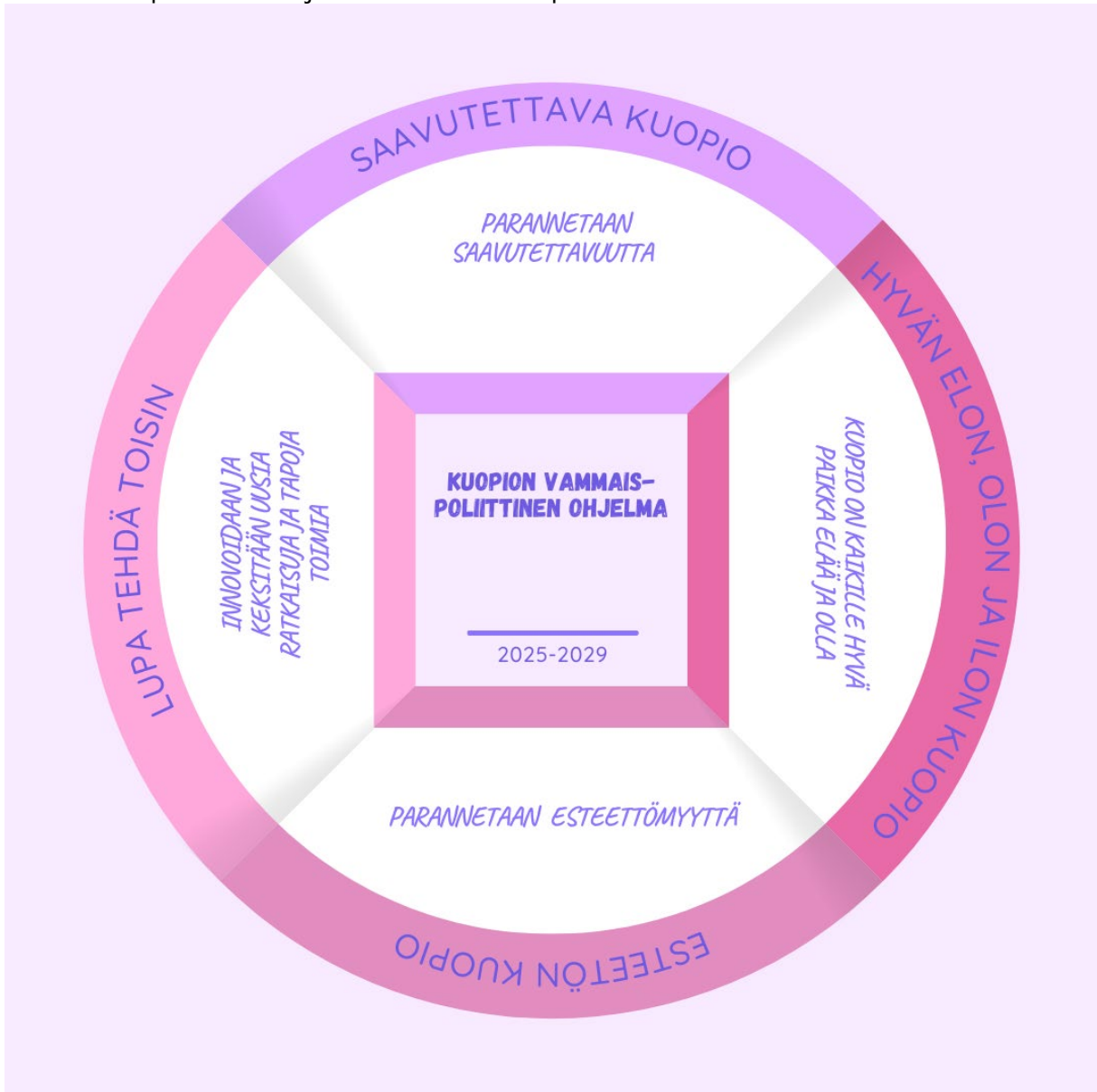
Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

Kuopion vammaispoliittisen ohjelman 2025–2029 läpileikkaavat teemat/tavoitteet

Kuopion vammaispoliittinen ohjelma 2025–2029. Läpileikkaavat teemat/tavoitteet:

Saavutettava Kuopio; parannetaan saavutettavuutta. Hyvän elon, olon ja ilon Kuopio; Kuopio on kaikille hyvä paikka elää ja olla. Esteetön Kuopio; parannetaan esteettömyyttä. Lupa tehdä toisin; innovoidaan ja keksitään uusia ratkaisuja ja tapoja toimia; avoimesti, innostavasti, vastuullisesti ja yhdessä.

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

2.1 Työllisyys ja yrittäminen

Toimenpide-ehdotukset

1. Parannetaan esteettömyyttä ja saavutettavuutta työllisyyspalveluissa:

- Koulutetaan henkilökuntaa varmistamaan, että asiakkaat pääsevät palveluiden piiriin esteettömästi ja että työnantajat saavat ohjausta hyviin esteettömyysratkaisuihin.
- Lisätään tietoisuutta eri vammaisryhmistä, vammaisuuden määritelmästä, kohtuullisista mukautuksista ja positiivisesta erityiskohtelusta koulutuksilla sekä jakamalla informaatiota asiakkaille ja työnantajille. Kannustetaan anonyymiin rekrytointiin.
- Varmistetaan Kuopion kaupungin henkilöstön ja luottamushenkilöiden esteettömyys ja saavutettavuus sekä noudatetaan positiivisen erityiskohtelun periaatteita rekrytoinneissa. Jatketaan Kuopion kaupungin henkilöstön kouluttamista esteettömyydestä ja saavutettavuudesta.

2. Lisätään työmahdollisuuksia erityisnuorille ja vammaisille:

- Kannustetaan paikallisia työnantajia tarjoamaan enemmän työllistymismahdollisuuksia erityisnuorille ja vammaisille, varmistaen heille kilpailukykyinen korvaus ja mahdollisuus tehdä työtä omien kykyjensä mukaan.
- Varmistetaan tuki ja neuvonta erityisnuorille työnhaussa, työn vastaanottamisessa, työn tekemisessä ja työpaikalla toimimisessa.
- Suositellaan, että Kuopion kaupunki perustaa taloudellisten realiteettien puitteissa vammais- tai esteettömyys- ja saavutettavuuskoordinaattorin viran.

3. Kehitetään innovatiivisia työllisyysratkaisuja:

- Luodaan uusia ja innovatiivisia työllisyysratkaisuja yhteistyössä yritysten ja työnantajien kanssa erityisnuorille ja vammaisille.
- Tuetaan palkkaerojen korjaamista ja lisätään tietoa erityisnuorille sopivista työmahdollisuuksista.

Seuranta ja mittarit:

Vammaisneuvoston vuosittain toteuttama kuntalaiskysely/mielipidemittaus

Vammaisneuvoston vuosittain toteuttama kysely Elinvoima- ja konsernipalveluiden palvelualueelle

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

2.2 Varhaiskasvatus, opetus ja nuoriso

Toimenpide-ehdotukset

1. Parannetaan esteettömyyttä opetuksessa ja varhaiskasvatuksessa:

- Järjestetään tarvittaessa [kohtuulliset mukautukset](#) oppilaiden tueksi. (Yhdenvertaisuuslaki 15§) Jatketaan eri vammaisryhmiin kuuluvien huomioimista tehden jatkossakin toimintaympäristöihin tarvittavat kohtuulliset muutostyöt, esimerkiksi huomioimalla näkövammaiset riittävillä kontrasteilla, kuulovammaiset kaikumatomilla tilaratkaisuilla ja neuropsykiatrisista vaikeuksista kärsivät aistiystävällisillä ratkaisuilla. Koulutetaan henkilökuntaa eri vammaisryhmien tarpeista ja ratkaisujen löytämiseksi.
- Etsitään uusia ratkaisuja koulukuljetusmatkojen ajallisen pituuden ja odotusaikojen lyhentämiseksi.

2. Varmistetaan tukipalvelut ja resurssit:

- Huolehditaan esteettömyydestä ja saavutettavuudesta.
- Varmistetaan jatkossakin laadukas opetus sekä riittävät resurssit oppilaiden tueksi. Pidetään ryhmäkoot lasten edun mukaisesti kohtuullisen kokoisina.
- Varmistetaan oppilaiden osallistuminen koulun toimintaan ja ikäistensä seuraan yhdenvertaisesti.

3. Parannetaan viestintää ja saavutettavuutta:

- Parannetaan selkeäkielistä viestintää kouluissa ja oppilaitoksissa.
- Varmistetaan tiedonkulku erityislapsiperheille koulujen ja kaupungin palveluista.
- Otetaan käyttöön uusia teknologioita ja apuvälineitä tukemaan oppimista.
- Parannetaan nuorisotilojen saavutettavuutta myös vammais- ja erityisryhmille ja tuetaan vammaisten osallistumismahdollisuuksia nuorten toimintaan yhdenvertaisesti muiden nuorten kanssa.

Seuranta ja mittarit:

Vammaisneuvoston vuosittain toteutettava kuntalaiskysely/mielipidemittaus

Vammaisneuvoston vuosittain toteuttama kysely Kasvun ja oppimisen palvelualueelle

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

2.3 Joukkoliikenne

Toimenpide-ehdotukset

1. Parannetaan opasteita ja saavutettavuutta:

- Jatketaan pysäkkien katosten ja penkkien esteettömiksi kehittämistä ja lisäämistä. Lisätään saavutettavia opasteita ja aikatauluja pysäkeille.
- Jatketaan uusien esteettömyysratkaisujen kehittämistä yhteistyössä vammaisryhmien kanssa.
- Tarjotaan jatkossakin ratkaisuja esteettömään ja saavutettavaan liikkumiseen liikuntaesteisille henkilöille takaamalla esimerkiksi PALI-liikenteen riittävä saata-
vuus.

2. Kehitetään esteettömyyttä ja avustajien matkustusmahdollisuuksia:

- Otetaan huomioon avustajien ilmainen matkustaminen ja apuvälineiden kanssa matkustaminen sekä edullinen hinnoittelu kaikessa joukkoliikenteessä.
- Otetaan huomioon eri vammaisryhmät palveluiden esteettömyyden ja saavutettavuuden kannalta.
- Jatketaan kuljettajien kouluttamista vammaisryhmien auttamiseksi.

3. Parannetaan viestintää:

- Jatketaan saavutettavien viestintä- ja tiedotusratkaisujen kehittämistä koko matkaketjulle.

Seuranta ja mittarit:

Vammaisneuvoston vuosittain toteutettava kuntalaiskysely/mielipidemittaus

Vammaisneuvoston vuosittain toteuttama kysely kaupunkiympäristön palvelualueelle

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

2.4 Viestintä

Toimenpide-ehdotukset

1. Parannetaan saavutettavuutta ja selkokieliä:

- Lisätään saavutettavaa tietoa kaupungin internetsivuille ja sosiaaliseen mediaan.
- Edistetään selkokieliä kaupungin viestinnässä.

2. Koulutetaan henkilökuntaa:

- Tarjotaan koulutusta saavutettavuudesta kaupungin eri toimialueille.
- Parannetaan liitetiedostojen ja sovellusten saavutettavuutta.

3. Varmistetaan tiedonkulku ja löydettävyys:

- Lisätään Kuopion kaupungin internetsivujen käyttäjäystävällisyyttä tehden ne rakenteeltaan helpommiksi käyttää ja löytää tietoa.
- Varmistetaan tiedonkulku erityislapsiperheille koulujen ja kaupungin palveluista.
- Lisätään selkeätä viestintää palveluista eri vammaisryhmille, esimerkiksi esteettömyystietoa sekä tietoa kootusti vammaisten käyttäjien näkökulmasta katsottuna
- Kehitetään uusia viestintäkanavia ja -tapoja eri ryhmien tavoittamiseksi.

Seuranta ja mittarit:

Vammaisneuvoston vuosittain toteutettava kuntalaiskysely/mielipidemittaus

Vammaisneuvoston vuosittain toteuttama kysely Markkinoinnin ja viestinnän yksikölle

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

2.5 Kulttuuri

Toimenpide-ehdotukset

1. Parannetaan esteettömyyttä ja saavutettavuutta:

- Jatketaan kulttuuritapahtumien ja –palveluiden esteettömyyden ja saavutettavuuden kehittämistä.
- Selvitetään vapaaehtoistoimintaan pohjautuvaa Kulttuuriluotsitoiminnan laajentamista vammaisille asiakkaille. Kulttuuriluotsit voivat lähteä seuraksi ja tueksi kulttuuripalveluihin –ja tapahtumiin. Kulttuuriluotsi ei korvaa henkilökohtaista avustajaa.

2. Järjestetään erityisryhmille suunnattuja tapahtumia:

- Järjestetään enemmän erityislasten ja -nuorten kulttuuritapahtumia.
- Testataan uusia tapahtumaformaatteja erityisryhmille.
- Huomioidaan jatkossakin edullinen hinnoittelu vammaisille, sekä avustajien ilmainen sisäänpääsy.

3. Pilotoinnit ja yhteistyö:

- Pilotoidaan uusia tapoja tarjota kulttuuri- ja liikuntapalveluja esteettömästi.
- Tehdään yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.

Seuranta ja mittarit:

Vammaisneuvoston vuosittain toteutettava kuntalaiskysely/mielipidemittaus

Vammaisneuvoston vuosittain toteuttama kysely Hyvinvoinnin edistämisen palvelualueelle

2.6 Liikkuminen ja harrastaminen

Toimenpide-ehdotukset

1. Parannetaan esteettömyyttä rakennuksissa ja kaupunkiympäristössä:

- Poistetaan kynnykset ja esteet rakennuksista sekä tehdään kohteista esteettömämpiä saneerausten yhteydessä. Jatketaan kaikkien käyttäjien huomiomista kaupunkiympäristössä. Lisätään varoitusalueet törmäysvaarallisiin kohteisiin.
- Suunnitellaan ja toteutetaan uudet rakennukset ja alueet mahdollisimman esteettömiksi huomioiden kuitenkin maaston korkoerot ja muut rajoittavat realiteetit.
- Jatketaan työtä sähköpotkulautojen ja vilkku-fillareiden sijoittelun ja pysäköinnin parantamiseksi, jotta esteetön ja turvallinen liikkuminen voidaan varmistaa. Tehdään edelleen tiivistä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa kaikkien osapuolten turvallisen liikkumisen takaamiseksi sekä käyttäjien asianmukaisen ohjeistamisen varmistamiseksi.
- Jatketaan esteettömien ratkaisujen kehittämistä uimarannoille, mukaan lukien liikuntaesteisten pysäköinti, esteetön pääsy rannalle ja veteen, sekä esteettömät wc- ja pukeutumistilat.

2. Lisätään esteettömiä liikunta- ja ulkoilupaikkoja:

- Jatketaan yleisten ulkoilupaikkojen, leikkipuistojen ja liikuntapaikkojen esteettömyyden ja saavutettavuuden kehittämistä.
- Huomioidaan jatkossakin kaikki käyttäjät leikkipuistojen välineiden valinnoissa.
- Jatketaan esteettömyyden parantamista leikkipuistoissa ja liikuntapaikoissa.
- Jatketaan esteettömien wc- ja pukeutumistilojen lisäämistä ulkoliikuntakohteisiin, uimarannoille ja laavuille.

3. Kehitetään uimahallien esteettömyyttä:

- Varmistetaan riittävä määrä esteettömiä perhepukuhuoneita uimahalleissa.
- Parannetaan uimahallien inva-tiloja ja varmistetaan sujuva käynti eri sukupuolta oleville avustettavalle ja avustajalle pukuhuoneissa, wc-tiloissa, suihkuissa ja saunoissa.
- Kehitetään ratkaisuja esteettömien tilojen helppoon ja saavutettavaan käyttöön, myös ennakkovaraustilanteissa.

4. Parannetaan erityisryhmien liikuntamahdollisuuksia:

- Järjestetään soveltavan liikunnan palveluja ja ryhmiä.
-

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

5. Pilotoinnit ja yhteistyö:

- Pilotoidaan uusia tapoja tarjota kulttuuri- ja liikuntapalveluja esteettömästi.
- Tehdään yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.

Seuranta ja mittarit:

Vammaisneuvoston vuosittain toteutettava kuntalaiskysely/mielipidemittaus

Vammaisneuvoston vuosittain toteuttama kysely Hyvinvoinnin edistämisen palvelualueelle ja

Kaupunkiympäristön palvelualueelle

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

Lähteet

Agenda 2030 [Agenda 2030](#) . Viitattu 11.7.2024.

Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999 [Euroopan ihmisoikeussopimus](#) . Viitattu 11.7.2024.

EU:n saavutettavuusdirektiivi 2016/2102 [Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta](#). Viitattu 11.7.2024.

EU:n esteettömyysdirektiivi 2019/882 [Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksista](#). Viitattu 11.7.2024.

Hallintolaki 434/2003 [Hallintolaki](#). Viitattu 11.7.2024.

Hyvinvoiva Kuopio 2030-ohjelma [Hyvinvoiva Kuopio 2030 ohjelma](#) Viitattu 11.7.2024.

Invalidiliitto esteettömyys [Invalidiliitto esteettömyys](#) . Viitattu 26.8.2024.

Invalidiliitto osallisuusbarometri 2023 [Invalidiliitto osallisuusbarometri 2023](#). Viitattu 11.7.2024.

Kuopion internetsivut [Kuopio](#). Viitattu 26.8.2024

Kuopio, paras paikka lapsille ja nuorille [Paras paikka lapsille ja nuorille](#) . Viitattu 26.8.2024.

Kuopion esteettömyyden yleissuunnitelma 2024 [Kuopion esteettömyyden yleissuunnitelma](#). Viitattu 11.7.2024.

Kuopion hyvinvointikertomus ja -suunnitelma [Kuopion hyvinvointikertomus ja -suunnitelma](#) . Viitattu 11.7.2024.

Kuntalaki 410/2015 [Kuntalaki](#) . Viitattu 11.7.2024.

Kuopion ohje lapsivaikutusten arviointiin 2024 [Kuopion ohje lapsivaikutusten arviointiin](#) . Viitattu 11.7.2024.

Kuopio strategia 2030 [Kuopio strategia 2030](#) . Viitattu 11.7.2024.

Kuopion vammaisneuvosto [Kuopio vammaisneuvosto](#) . Viitattu 26.8.2024.

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta 306/2019 [Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta](#) . Viitattu 11.7.2024.

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vastuualue

Käsittelijä

Päivämäärä

Liitenro

Dnro

Julkinen

Lasten osallistumisen etiikka, Lastensuojelun keskusliitto, 2014. Lasten osallistumisen etiikka
Viitattu 11.7.2024.

Nuorisolaki 1285/2016 Nuorisolaki . Viitattu 11.7.2024.

Perusopetuslaki 628/1998 Perusopetuslaki . Viitattu 11.7.2024.

Pohjois-Savon hyvinvointialue [Pohjois-Savon hyvinvointialue](#)

STM 2023: Selvitys ihmisoikeuksien toteutumisesta vammaisten henkilöiden arjessa . Viitattu 11.7.2024.

STM: VANE STM: VANE vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta . Viitattu 11.7.2024.

Suomen perustuslaki 731/1999 Suomen perustuslaki . Viitattu 11.7.2024.

Työlainsäädäntö Työ- ja elinkeinoministeriö: työlainsäädäntö . Viitattu 11.7.2024.

UNICEFin lapsiystävällinen kunta –malli [UNICEF lapsiystävällinen kunta](#) . Viitattu 26.8.2024.

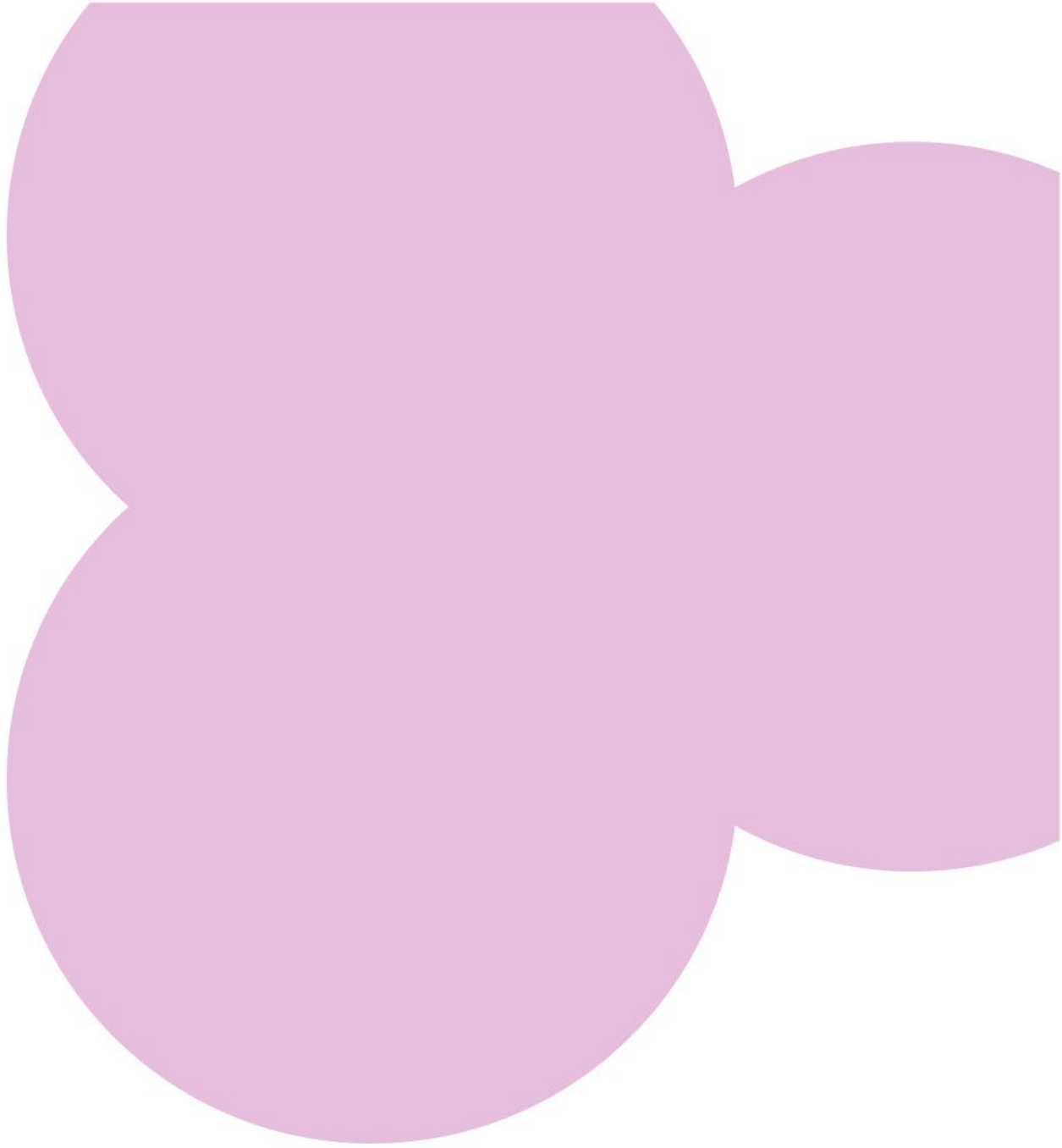
Valtakunnallinen vammaisneuvosto, Kunnallinen vammaispoliittinen ohjelma YKn vammaisyleis-
sopimuksen hengen mukaisesti Kunnallinen vammaispoliittinen ohjelma. Viitattu 11.7.2024.

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 Yhdenvertaisuuslaki . Viitattu 11.7.2024.

Yleissopimus lasten oikeuksista 60/1991 Yleissopimus lapsen oikeuksista . Viitattu 11.7.2024.

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016 Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista . Viitattu 11.7.2024.

Ympäristöministeriö, raportti kaikille sopiva suunnittelu, ympäristö ja rakentaminen 2024 Ympä-
ristöministeriö: Kaikille sopiva suunnittelu rakennetussa ympäristössä . Viitattu 11.7.2024.

KUOPIO.

www.kuopio.fi